

Den registrerede kriminalitet i Danmark fra 1960

Af ekspeditionssekretær i Danmarks Statistik RITA KNUDSEN,
København

Kriminalstatistikken udarbejdes i Danmark af Danmarks Statistik. Grundmaterialet til statistikken er skemaer udfyldt og indsendt af politiet, statsadvokaterne og retterne. Statistikken vedrører alene overtrædelser af den borgerlige straffelov, og overtrædelser af anden lovgivning må derfor belyses ved særlige undersøgelser.

I den danske kriminalstatistik registreres anmeldelser og afgørelser. Siden 1960 er anvendt samme procedure og skemaer ved indsamling af oplysninger, og der foreligger derfor nu data for en relativ lang periode, som teknisk set skulle være sammenlignelige.

I 1973 offentliggjorde Danmarks Statistik en oversigt over anmeldelser og afgørelser i perioden 1960—1970¹⁾). Artiklen her er i det væsentlige en gengivelse eller videre bearbejdelse af oversigten, og i teksten og visse af tabellerne er indføjet oplysninger om årene 1971—73.

Statistikens dækning og validitet

Kriminalstatistik baseret på indberetninger fra administrative myndigheder kan kun i et vist omfang belyse den kriminalitet, der reelt forekommer i et samfund. Nogle overtrædelser opdages aldrig af de forurettede, andre opdages, men anmeldes ikke til politiet. Denne skjulte kriminalitet kan kun belyses ved særlige undersøgelser, som normalt ligger udenfor den løbende statistiks rammer.

Den skjulte kriminalitet er den væsentligste årsag til, at kriminalstatistikken ikke fuldt ud dækker kriminaliteten i samfundet. Medvirkende til manglende dækning kan også være indberetningssystemets opbygning og effektivitet. Skemaernes udformning, skemagangen, kontrollen med indsamling og indsendelse af skemaer skal tilrettelægges således, at mulighederne for „slip“ i hele proceduren bliver minimale. Selv i det ideelle indberetningssystem kan det dog ske, at der mangler skemaer, og at statistikken derfor ikke helt dækker de af myndighederne registrerede og behandlede sager. Kun ved anvendelse af edb-teknik ved sagsbehandlingen og udkørsel af statistikken fra sådanne regi-

¹⁾ Rita Knudsen: Kriminaliteten 1960—1970. Arbejdsnotat nr. 5 udsendt af Danmarks Statistik i 1973.

streringer vil statistikken fuldt ud kunne vise den af myndighederne kendte og behandlede kriminalitet. Sådant registrering anvendes endnu ikke i Danmark.

Selv med uændret indberetningssystem over en længere periode kan der fra år til år være forskelle i kriminalstatistikens dækning af den reelle kriminalitet.

Anmeldeshyppigheden påvirkes af institutionelle forhold som for eksempel antallet af politistationer, befolkningens økonomiske interesse i at anmelde og lignende. Også befolkningens retsopfattelse har betydning for, om overtrædelser anmeldes. I perioder, hvor befolkningens accept af gældende lov ændres, sker der tilsvarende forandringer i tilbøjeligheden til at anmelde.

Indberetningsprocedurens effektivitet er ikke nødvendigvis den samme gennem en periode, og især hvis de indberettende myndigheder får øget interesse for at indberette, vil systemet fungere mere effektivt.

Kriminalstatistikens validitet, det vil sige pålideligheden af de data, som indberettes, påvirkes især af udformningen af skemaer og vejledninger. Validiteten hænger også sammen med det arbejde, de enkelte myndigheder kan afse til udfyldning af skemaer, og skemaskrivernes indsigt.

1. Anmeldelser

I perioden 1960—1973 er antallet af anmeldelser til politiet steget betydeligt. I 1960 anmeldtes 126.000 overtrædelser, i 1973 var antallet steget til 311.000, næsten to en halv gang så mange som 13 år forud. Befolkningen voksede også i disse år, men korrigeres tallene for befolkningstilvæksten, viser anmeldelsestallene stadig en væsentlig forøgelse i perioden. Pr. 100.000 personer i alderen 15 år og derover blev der i 1973 anmeldt 120 pct. flere overtrædelser af straffeloven end i 1960, nemlig 8.067 mod 3.678. I første halvdel af 60'erne steg anmeldelserne pr. 100.000 personer over den kriminelle lavalder med 2—4 pct. om året. I 1966 var der et mindre fald, i årene 1967—71 var der markante stigninger, og i 1973 er der den samme forøgelse som i begyndelsen af 60'erne.

I slutningen af 60'erne og især i 1970'erne er der anmeldt så mange flere forbrydelser end tidligere, at der bevisligt i denne periode har været en betydelig stigning i kriminaliteten i samfundet. Det er dog tvivlsomt, om kriminaliteten er forøget i helt samme grad som tallene for anmeldelser. Så markante ændringer efter en længere periode med en jævn udvikling kunne tyde på, at der samtidig med ændringerne i kriminaliteten kan være tale om forandringer af institutionel karakter, f. eks. ændringer i den praksis, der følges ved registreringerne, og ændringer i befolkningens tilbøjelighed til at anmelde.

Tabel 1. Anmeldelser for straffelovsovertrædelser 1960-73
fordelt efter forbrydelsens art.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
I. Sædelighedsforbrydelser:														
i alt	4157	4674	3752	4364	3968	4316	4210	3275	3060	2819	2461	2702	2201	2035
Pr. 100.000 personer i														
alderen 15 år og derover	121	134	106	123	110	119	115	89	82	75	65	71	57	53
Indeks, 1960 = 100	100	111	88	102	91	98	95	73	68	62	54	59	47	44
II. Voldsforbrydelser: i alt:	2333	2339	2351	2483	2775	2961	2901	3174	3309	3571	3726	4121	3876	3816
Pr. 100.000 personer i														
alderen 15 år og derover	68	67	67	70	77	82	79	86	89	96	99	108	101	99
Indeks, 1960 = 100	100	98	98	103	113	120	116	126	131	141	146	155	149	146
III. Berrigelsesforbrydelser:														
i alt	118131	122687	127955	134492	141652	145785	143733	162710	186228	201106	252125	289419	292618	302959
Pr. 100.000 personer i														
alderen 15 år og derover	3438	3527	3631	3775	3940	4020	3932	4415	5017	5379	6681	7584	7614	7853
Indeks, 1960 = 100	100	102	106	110	115	117	114	128	146	156	194	221	221	228
IV. Andre forbrydelser, i alt:	1746	1820	1623	1852	1792	2176	1704	1672	1729	2249	1760	2348	2447	2418
Pr. 100.000 personer i														
alderen 15 år og derover	51	52	46	52	50	60	47	45	47	60	47	62	64	63
Indeks, 1960 = 100	100	102	90	102	98	118	92	88	92	118	92	122	126	124
I-IV. Samtlige forbrydelser:														
i alt	126367	131520	135681	143191	150187	155238	152548	170831	194326	209745	260072	298590	301142	311228
Pr. 100.000 personer i														
alderen 15 år og derover	3678	3780	3850	4020	4177	4281	4173	4635	5235	5610	6891	7825	7836	8067
Indeks, 1960 = 100	100	103	105	109	113	116	113	126	142	152	187	213	213	219

Anm. Tabellen omfatter forhold anmeldt eller på anden måde kommet til politiets kundskab.

I. Omfatter straffelovens §§ 208-229, 232-234.

II. " " " §§ 119-143, 237-241, 243-246, 249-250, 252-255 samt svangerskabsafbrydelse.

III. " " " §§ 166-179, 276-288, 291-304.

IV. " " " §§ 98-118, 144-165, 180-195, 197-206, 260-274 samt dyrplageri.

Principielt er anmeldelsesstatistikken en opgørelse over de enkelte forhold, det vil sige at de enkelte overtrædelser er enheder i statistikken.

I praksis er princippet om, at hvert forhold skal regnes med, antagelig ikke fulgt konsekvent i alle politikredse i begyndelsen af perioden. Flere overtrædelser over en periode i samme sag kan være blevet registreret som ét forhold, ligesom flere enkelte overtrædelser af en paragraf i samme sag for nemheds skyld kan være noteret som én anmeldelse i indberetningerne til anmeldelsesstatistikken. Det er muligt, at politikredse i de seneste år i større udstrækning end tidligere har opgjort anmeldelserne efter princippet, at hvert forhold tælles med. Er dette tilfældet, kan den institutionelle ændring i opgørelsesproceduren have medvirket til, at antallet af anmeldte forbrydelser er steget væsentligt i de senere år.

Politikredse har i de seneste år vist større interesse for anmeldelsesstatistikken end tidligere, og alene dette kan have betydet, at principperne for opgørelsen er fulgt mere nøjagtigt end tidligere. Kun en nærmere analyse af politiets registreringer kunne vise, om praksis er ændret, og i givet tilfælde hvad ændringerne har betydet for anmeldelsesstatistikken. En sådan analyse af registreringspraksis kan ikke foretages på det materiale, der indgår fra politikredse til Danmarks Statistik.

Flere forhold tyder på, at der i sidste halvdel af den betragtede periode har været øget tilskyndelse til at anmelde overtrædelser af straffeloven. Forbrydelserne kan være blevet grovere end tidligere, hvilket betyder, at en større del anmeldes. Den danske kriminalstatistik omfatter for tiden ikke opgørelser af berigelsesforbrydernes økonomiske omfang eller andre opgørelser vedrørende de forurettede. Om overtrædelserne af de enkelte paragraffer er blevet grovere kan derfor ikke udledes direkte af den løbende statistik. Sikkert er det dog, at mange berigelsesforbrydelser, der ikke tidligere ville være blevet anmeldt, nu anmeldes af forsikringsmæssige grunde.

Private husstande er oftest dækket ved „familieforsikringer“ for risiko ved tyveri af indbo og personlige genstande inklusive cykler. Er en del af stigningen i antallet af anmeldte berigelsesforbrydelser begrundet i nødvendigheden af at foretage anmeldelse for at få udbetalt skadeserstatning fra forsikringen, skal der være en tilsvarende forøgelse i antallet af familieforsikringer og i den samlede skadeserstatning i denne forsikringsbranche.

Familieforsikringer som samlet forsikring for tyveri, brand, ansvar m. v. og omfattende samtlige medlemmer af en familie blev i Danmark introduceret omkring 1965, og som tallene viser, har denne forsikringsform fået overordentlig stor udbredelse.

Tabel 2. Familieforsikringer, samtlige selskaber.

	Antal policer 1000	Skadeser- statninger mill kr.	Skades- procent
1965	36
1966	779	14,3	43
1967	900	22,1	54
1968	938	28,3	56
1969	1456	52,2	64
1970	1527	70,6	77

Oplysningerne om familieforsikringer i ovenstående oversigt er hentet fra Forsikringsrådets årsberetninger.

Den store stigning i anmeldelserne indtraf fra 1967, samtidig med at familieforsikringerne begyndte at blive udbredt, og i de samme år, hvor der er stærk stigning i berigelsesforbrydelserne, er skadesudbetalingerne og skadesprocenten for familieforsikringer steget betydeligt. Forsikringsstatistikken støtter derfor formodningen om, at en del af anmeldelserne for berigelsesforbrydelser i de senere år er foretaget af hensyn til udbetaling af erstatninger fra forsikringsselskaberne.

Forbrydelsernes art

I tabel 1 er anmeldelserne opdelt i 4 hovedgrupper, sædeligheds-, volds- og berigelsesforbrydelser samt andre forbrydelser og i anmærkningen til tabellen er oplyst, hvilke områder af straffeloven de 4 hovedgrupper omfatter.

Sædelighedsforbrydelserne faldt fra 4.157 anmeldelser i 1960 til 2.035 i 1973. Målt i forhold til befolkningen over 15 år er der tale om et fald på 56 pct. fra 121 pr. 100.000 i 1960 til 53 i 1973. Den ret betydelige nedgang skete efter ændringer af straffeloven, hvorved visse tidligere strafbare forhold afkriminaliseredes. Lovændringerne kan dog næppe forklare hele nedgangen i det registrerede antal sædelighedsforbrydelser. Måske er befolkningen nu så liberal, at de mindre angreb på sædeligheden ikke opfattes som kriminelle.

Voldsforbrydelserne steg fra 2.333 anmeldelser i 1960 til 3.816 i 1973. Tidligere var der betydeligt færre voldsforbrydelser end sædelighedsforbrydelser, men fra 1968 er der flest voldsforbrydelser.

Fra år til år i den betragtede periode er der anmeldt flere og flere berigelsesforbrydelser. Pr. 100.000 personer over 15 år an-

meldtes i 1960 3.438, i 1973 7.853 af disse forbrydelser. Det vil sige, at niveauet for den kendte berigelseskriminalitet i 1973 er dobbelt så højt som i 1960. Som nævnt er det muligt, at de seneste års stigende tal for berigelsesforbrydelser til en vis grad er udtryk for en ændret registreringspraksis og forøget tilbøjelighed til at anmelde disse overtrædelser. Statistikken for berigelsesforbrydelser i de senere år må derfor antages at give bedre dækning og derfor et sandere udtryk for den faktiske kriminalitet på dette område.

I tabel 3 ses en detaljeret statistik for anmeldte ejendomsforbrydelser. Relativt har der været størst stigning for dokumentfalsk, men også alle former for tyveri er steget stærkt fra 1960 til 1973. Indbrudstyverier i beboelser, pulterkamre og sommerhuse steg fra 9.500 i 1960 til 36.200 i 1973, og indbrudstyverier i kontorer og andre forretningslokaler steg fra 11.300 til 48.000. I 1973 var der fire gange så mange registrerede indbrudstyverier som i 1960.

I de første år af perioden steg antallet jævnt, men fra 1966 (samtidig med væksten i familieforsikringerne) har forøgelsen været særlig markant. Indbrudstyverierne er nu en større del af det samlede antal berigelsesforbrydelser end i 1960, 24 pct. mod før 18 pct.

Antallet af tyverier og brugstyverier af motorkøretøjer er også steget væsentligt i perioden. I 1960 anmeldtes 8.000 tyverier og brugstyverier af motorkøretøjer, i 1973 var der 26.000 anmeldelser. Målt i forhold til befolkningen i alderen 15 år og derover, svarer disse tal til 211 pr. 100.000 i 1960 og 679 i 1973. Samtidig er der blevet flere biler, så mange at antallet af tyverier og brugstyverier pr. 1.000 indregistrerede personbiler er det samme i 1973 som i 1960. På trods af det stærkt forøgede antal tyverier er risikoen for at få en personbil stjålet altså den samme i dag som i begyndelsen af 60'erne.

Overtrædelsernes geografiske fordeling

De årlige indberetninger fra politikredsene om anmeldte straffelovsovertrædelser indeholdt indtil 1968 en opdeling af forholdene efter stedet for forbrydelsen i by- og landdistrikter. Siden kommunalreformen i 1970 kan anmeldelserne ikke fordeles på denne måde, og fordelingen efter begåelse i urbaniserede og mindre urbaniserede områder kan derfor kun føres frem til og med 1968.

Af anmeldte straffelovsovertrædelser blev 23 pct. i 1960 og 22 pct. i 1968 begået i landdistrikter og mindre byer. For alle forbrydelser under ét var der således de samme bevægelser i byerne og i landdistrikterne. Antallet af berigelsesforbrydelser steg i be-

Tabel 3. Anmeldte ejendomsforbrudelser 1960-1973.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
1. Pengefalsk	20	18	125	48	39	40	31	32	48	68	82	96	62	80
2. Dokumentfalsk	1969	1551	2538	2301	2014	6139	2222	2329	4927	6521	10275	10682	9596	9959(1)
3. Falsk i øvrigt	48	24	38	34	33	33	57	47	117	46	91	338	124	232(1)
4. Indbrudstyverier i kontorer, banker, forretninger, fabrikker, lagre og lign.	11262	11633	13900	15427	17163	18518	19162	23481	27264	31878	43541	48346	46362	47983
5. Indbrudstyverier i beboelser	3560	3581	3618	4123	4537	4630	4283	5176	5386	6231	8378	10793	13026	16307
6. Indbrudstyverier i pulterkamre, ubeboede sommerhuse	5919	6471	6429	7118	7790	7589	7814	9392	10733	10876	14062	17024	18301	19881
7. Tyveri el. brugstyveri af indregistrerede motorbiler	36423	38381	40326	43809	42846	44179	44798	48791	55485	57766	69357	80746	82488	86382
8. Tyveri eller brugstyveri af knallerter	8033	8833	10374	11647	12652	12685	12812	15151	16766	18459	22285	24295	25809	26189
9. Tyveri eller brugstyveri af cykler eller brugstyveri af cykler	11772	12875	13706	12213	14288	13986	15209	18614	19997	23106	28546	33023	26012	24201
10. Ulovlig omgang med hittegods	26461	26746	25785	24914	26652	25222	23392	24520	26748	28842	34107	42007	43413	47872
11. Ulovlig omgang med hittegods	590	585	596	533	564	655	617	608	661	627	620	734	816	795
12. Understøbt hensyn til arbejdslosgods	546	475	470	416	397	426	430	336	380	310	398	360	283	229
13. Understøbt i øvrigt, bedrageri, mandatsvig, skyldnersvig	8044	7630	5944	8199	8047	8646	8106	9586	12514	10923	13978	12766	17878	13454
14. Afpresning	18	18	17	47	19	14	16	36	60	53	41	42	31	51
15. Åger	46	2	3	1	1	1	1	3	8	9	26	1	10	4
16. Haleri	663	701	710	882	833	795	822	1004	1244	1637	2216	2850	3041	3700
17. Røveri	944	155	168	184	227	222	230	266	342	309	396	534	690	664
18. Beskadigelse af fremmed ejend.	1873	2498	2228	2056	2805	3251	3258	2987	3025	3276	3260	4340	4249	4515
19. Groft uagtsomt hæleri	113	126	119	121	144	142	115	89	130	112	102	138	136	159
20. Ejendomsforbrudelser i øvrigt	427	383	361	346	601	313	359	262	393	257	384	304	291	302
I alt (1-20)	118131	122687	127955	134492	141652	145785	143733	162710	186228	201106	252125	289419	292618	302959

Anm. Punkterne 1-20 omfatter følgende §§ i straffeloven:

- 1: 166-168; 2: 171-173; 3: 169-170, 174-179; 4-7: 276; 8-10: 276, 293;
 11: 277; 12: 278; 13: 278-280, 283; 14: 281; 15: 282; 16: 284;
 17: 288; 18: 291; 19: 303; 20: 289, 292-302, 304.

1) Fra 1973 skattesvig § 289.

gyndelsen af perioden noget stærkere i byerne end i landdistrikterne, men i 1967 og 1968 var forøgelsen den samme i begge områder. Voldsforbrydelserne steg forholdsvis mere i landdistrikterne end i byerne. I 1960 blev der anmeldt 1.698 voldsforbrydelser i de større byer og byernes forstæder og 635 voldsforbrydelser i de øvrige kommuner. I 1968 var tallene steget til 2.346 i byerne og 963 udenfor byerne.

Antallet af anmeldte straffelovsovertrædelser pr. 100.000 personer i alderen 15 år og derover er på landet lidt under halvdelen af det tilsvarende tal i byområderne. For 1960 var forholdstallene 4.707 (byer) og 2.121 (landkommuner). I 1968 var disse tal vokset til 6.378 og 3.035.

Opklaring af anmeldelser

Et forhold regnes for opklaret, når politiet har fundet den eller de formodede gerningsmænd, mod hvem der kan rejses sigtelse, hvis forholdet anses for kriminelt. Til de opklarede forhold medregnes også de, der må henlægges, enten fordi beviserne anses for spinkle eller uklare, så en sag ikke vil kunne gennemføres til en afgørelse, fordi den formodede gerningsmand er forsvunden, eller fordi gerningsmanden er under 15 år.

I den løbende statistik indberettes for et år de i året anmeldte forhold og de forhold, der opklares i året. Opklaringsarbejdet kan tage tid, og ikke alle de opklarede sager er derfor anmeldt i samme år, som de opklares, ligesom de i året anmeldte forhold eventuelt først opklares næste år eller senere. Er antallet af anmeldelser stabilt, giver de opklarede forhold i procent af de anmeldte et rimeligt og tilstrækkeligt udtryk for opklaringen af den anmeldte kriminalitet. I perioder, hvor anmeldelsestallene ændres stærkt fra år til år, er opklaringsprocenterne et utilstrækkeligt mål for opklaringen af de anmeldte forhold. Falder antallet af anmeldelser, bliver de beregnede opklaringsprocenter større end de faktiske, og stiger anmeldelsestallene, bliver opklaringsprocenterne for lave. Siden 1966 har antallet af anmeldelser været stærkt stigende, og de beregnede opklaringsprocenter er derfor lavere end de faktiske. For samtlige anmeldelser under ét var opklaringsprocenterne mellem 33 og 36 pct. i årene 1960—1966, men i årene derefter har der samtidig med de betydeligt forøgede anmeldelsestal været fald i opklaringsprocenten fra år til år. Siden 1970 er den gennemsnitlige opklaringsprocent 28.

Der er muligvis tale om et reelt fald i opklaringsprocenten, idet en væsentlig del af forbrydelserne er berigelsesforbrydelser, hvor mulighederne for opklaring ofte er ringere end for andre forbrydelser. Opklaringsprocenten er især lav for indbrudstyverier, og som nævnt udgør disse forbrydelser en stigende del af

berigelseskriminaliteten. Dette må i sig selv føre til fald i de samlede opklaringsprocenter. At mange berigelsesforbrydelser må antages at blive anmeldt af forsikringsmæssige grunde fører også til lavere opklaringsprocenter. „Forsikringssagerne“ er ofte mindre sager, hvor efterforskning er vanskelig eller umulig. Det påvirker også opklaringsprocenten for berigelsesforbrydelser, at et ret stort antal af disse forbrydelser er cykeltyverier og knallerttyverier, hvor der kun i få tilfælde er holdepunkter for opklaring. De stjålne genstande har ikke særlige kendetegn, og ofte ved den forurettede ikke, hvornår tyveriet er begået. I 1973 anmeldtes 47.900 tyverier af cykler og 24.200 knallerttyverier¹⁾. I 1973 var 24 pct., i 1960 32 pct. af berigelsesforbrydelserne tyverier af cykler og knallerter.

Opklaringsprocenterne for de 4 forbrydelseskategorier varierede i 1973 fra 27 pct. for berigelsesforbrydelser til 82 pct. for voldsforbrydelser. I 1973 oplæredes 61 pct. af sædelighedsforbrydelserne og 67 pct. af „andre forbrydelser“. Selv om der i perioden 1960 til 1973 har været variationer i opklaringen af de enkelte kategorier af forbrydelser, er det karakteristisk, at opklaringsprocenterne for den enkelte kategori har holdt sig på samme niveau. Af berigelsesforbrydelserne oplæres omkring 30 pct., af sædelighedsforbrydelserne mellem 60 og 70 pct., af voldsforbrydelserne knap 90 pct. og af „andre forbrydelser“ 70—80 pct.

Afgørelser i straffesager

Statistik om anmeldelser er som ovenfor beskrevet opgørelser over antallet af kriminelle handlinger. Statistik om afgørelser i straffesager vedrører de personer, som har begået straffelovs-overtrædelserne. En del af afgørelserne vedrører flere overtrædelser under ét, og der er derfor i den nuværende statistik i Danmark ingen direkte forbindelse mellem anmeldelsesstatistikken og afgørelsesstatistikken.

Afgørelser i straffesager er i statistikken delt i tre efter afgørelsernes art, nemlig tiltalefrafald (eventuelt med vilkår, f. eks. bøde eller børneforsorg), bødestraf og domfældelser til anden straf end bøde, det vil sige betingede og ubetingede domme, hvor straffen er frihedsstraf eller anbringelse under forsorg.

I den årlige kriminalstatistik offentliggøres tal for afgørelser i aldersgrupper, og det beregnes, hvor mange afgørelser af hver kategori der i et år er truffet pr. 100.000 personer i aldersgrupperne, se senest Statistiske Meddelelser, Kriminalstatistik 1972, tabel 1 og 3.

¹⁾ „Knallert“ = cykel med hjælpemotor, svensk „moped“.

Antallet af anmeldelser pr. 100.000 viser, hvor hyppigt der begås straffelovsovertrædelser, som bliver kendt af myndighederne, mens antallet af afgørelser pr. 100.000 viser, hvor hyppigt befolkningen straffes eller på anden måde modtager afgørelser i straffesager. Begge disse relationer viser således niveauer for samfundets registreringer af kriminelle forhold, men ingen af relationerne er sande mål for „kriminaliteten“, og begge må tages med det forbehold, at institutionelle faktorer har indflydelse på registreringerne.

Grundmaterialet til afgørelsesstatistikken er indberetninger til Danmarks Statistik for hver enkelt afgørelse. I princippet skal der indsendes skemaer for samtlige afgørelser, og sker det, vil statistikken svare fuldstændigt til de afgørelser, myndighederne træffer. Svinger systemet, så der indsendes for få skemaer, eller de indsendte skemaer er forkert udfyldt, vil fejlene kunne få en ikke uvæsentlig indflydelse på de statistiske registreringer. Mindre ændringer i antal afgørelser og i afgørelsernes fordeling efter kriterier som gerningsmandens alder, overtrædelsernes og straffens art med videre er derfor ikke nødvendigvis udtryk for, at de stedfundne afgørelser har vist præcis de samme bevægelser.

Der er grund til at tro, at Danmarks Statistik ikke modtager skemaer for samtlige afgørelser, og at skemaerne heller ikke altid udfyldes korrekt. Rigsadvokaten offentliggør i årsberetning for 1973 en undersøgelse af tiltalefrafald givet af statsadvokaterne. Efter denne opgørelse blev der i 1972 givet betydeligt flere tiltalefrafald, end der er indsendt skemaer til Danmarks Statistik. Man vil nu forsøge at gøre indsendelsessystemet mere effektivt. At der ofte gives ukorrekte oplysninger i skemaerne har kunnet konstateres ved de årlige sammenkoblinger af indberetninger om afgørelser og indsættelser i statsfængsler og andre anstalter. Det sker, at oplysningerne om straffens art i indberetningen om en domfældelse ikke er i overensstemmelse med den senere indsættelse, og nærmere undersøgelser viser, at der er givet ukorrekt oplysning i indberetningen om domfældelsen. Der er utvivlsomt også andre fejl i skemaerne, uden at dette dog er påvist.

I årene 1960—1972 har den registrerede afgørelseshyppighed pr. 100.000 mænd været mellem 675 i 1965 og 933 i 1973 og pr. 100.000 kvinder mellem 63 i 1965 og 93 i 1970 og 1971, se herom i tabel 4.

Sammenlignes afgørelserne med anmeldelserne, er det karakteristisk, at ændringerne i forhold til 1960 har fulgt nogenlunde samme tendens for afgørelser og anmeldelser indtil 1967, hvor anmeldelseshyppigheden steg væsentligt og fortsatte hermed perioden ud, mens afgørelseshyppigheden til og med 1969 lå på nogenlunde samme niveau som i årene forud.

Tabel 4. Afgørelser i straffesager pr. 100.000 personer i alderen 15 år og derover. 1960-72.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Mænd:													
Afgørelser i alt pr. 100.000 over 15 år ..	688	720	764	716	701	675	679	680	763	741	817	908	933
Indeks afgørelser pr. 100.000 over 15 år, 1960 = 100	100	105	111	104	102	98	99	99	111	108	119	132	136
Af afgørelser i alt pr. 100.000 over 15 år:													
Bødeafgørelser	119	134	158	136	130	120	117	116	132	119	121	128	193
Tiltalefrafald	244	256	256	219	211	190	194	170	202	196	220	258	233
Domfældelser	325	330	350	361	360	365	368	394	429	426	476	522	507
Kvinder:													
Afgørelser i alt pr. 100.000 over 15 år ..	71	69	76	71	64	63	69	72	81	79	93	93	92
Indeks afgørelser pr. 100.000 over 15 år, 1960 = 100	100	97	107	100	90	89	97	101	114	111	131	131	130
Af afgørelser i alt pr. 100.000 over 15 år:													
Bødeafgørelser	4	7	9	7	6	5	7	6	8	7	7	8	22
Tiltalefrafald	39	33	32	30	27	27	31	30	40	38	47	47	32
Domfældelser	28	29	35	34	31	31	31	36	33	34	39	38	38

Afgørelsernes fordeling mellem de 3 kategorier af afgørelser ses også af tabel 4. I de første 3 år af perioden 1960—1973 var over halvdelen af afgørelserne for mænd bødeafgørelser og tiltalefrafald. I årene 1963—1973 er fordelingen ændret, idet over halvdelen af afgørelserne har været domfældelser. Tallene for domfældelser omfatter både betingede og ubetingede domme. Der har i de sidste par år af perioden været relativt flere betingede domme end tidligere, men der er tale om små forskudninger.

Kriminaliteten målt med afgørelserne i aldersklasser varierer stærkt fra aldersklasse til aldersklasse. Den relative fordeling af unge og ældre i befolkningen har derfor stor indflydelse på det samlede antal afgørelser, og den samlede kriminalitet vil kunne stige eller falde, uden at kriminaliteten i aldersklasserne er ændret. En beregning af den samlede kriminalitet for mænd i 1965 og 1970 under forudsætning af, at kriminaliteten i de enkelte aldersklasser var som konstateret i statistikken for disse år, men at befolkningens aldersfordeling var den samme i 1965 og 1970 som i 1960, viser dog ingen ændringer i de for 1965 og 1970 beregnede kriminalitetshyppigheder for alle aldersgrupper under ét. Det er således ikke forskudninger i befolkningens aldersfordeling, der er skyld i, at det totale kriminalitetsniveau er blevet højere.

Sammenlignes kriminaliteten (afgørelser pr. 100.000) i aldersgrupper, viser det sig, at stort set er kriminaliteten i en 10-års aldersgruppe omkring halvt så stor som kriminaliteten for 10 år yngre personer og dobbelt så stor som kriminaliteten for 10 år ældre personer. I tabel 5 ses kriminalitetshyppigheden i aldersgrupper fra 1960 til og med 1972.

Ungdomskriminalitet

Ungdomskriminaliteten er af særlig interesse i rets- og kriminalpolitisk henseende og socialt på grund af kriminalitetens betydning for ungdommens uddannelse, arbejde og andre samfundsmæssige relationer. Den store kriminalitetshyppighed blandt ungdommen betyder imidlertid, at mange unge, som afviger i forhold til et „normalt“ socialt mønster, har personlige vanskeligheder. Analyser af ungdomskriminaliteten kan give bedre indsigt i de forhold, der kan skabe eller fremme kriminalitet, og bedre forståelse for, hvad det betyder for den enkelte at begå og blive straffet for kriminelle handlinger.

Kriminalstatistikken i Danmark er i sin nuværende form ikke velegnet til dybere analyser af kriminaliteten, især fordi det i det nuværende system ikke er muligt at følge enkelte individer og at udarbejde egentlig recidivstatistik. Den årlige statistik om afgørelser i straffesager er for så vidt en personstatistik, som den

Tabel 5. Afgørelser i straffesager pr. 100.000 personer i alderen 15 år og derover i aldersgrupper.
1960-72.

	: 1960	: 1961	: 1962	: 1963	: 1964	: 1965	: 1966	: 1967	: 1968	: 1969	: 1970	: 1971	: 1972
Mænd:													
Afgørelser i alt pr. 100.000 i alderen													
15-24 år	1952	2017	2135	1984	1945	1847	1857	1833	2109	2071	2319	2637	2832
25-29 "	992	953	1052	947	938	938	946	983	1028	1030	1136	1249	1181
30-39 "	577	594	625	602	575	572	564	570	635	601	680	726	708
40-49 "	330	355	351	326	314	295	298	299	325	320	329	373	398
50-59 "	185	197	201	177	170	161	153	159	173	158	162	170	161
60 år og derover ..	55	71	56	58	54	48	48	53	59	52	47	48	55
Kvinder:													
Afgørelser i alt pr. 100.000 i alderen													
15-24 år	218	215	231	209	180	184	195	199	235	215	250	278	263
25-29 "	88	81	77	91	91	67	77	92	104	122	133	126	137
30-39 "	51	49	55	52	45	46	64	66	55	59	86	82	85
40-49 "	40	37	44	40	40	39	41	38	48	48	59	50	58
50-59 "	22	25	25	25	26	22	23	29	29	32	36	29	28
60 år og derover ..	7	6	10	8	6	7	8	7	12	11	10	10	7

vedrører afgørelser for personer. Når oplysningerne fordeles i afgørelser for grupper af personer efter kriterier som f. eks. alder, nærmer afgørelsesstatistikken sig til en egentlig individstatistik, men de relative tal må betragtes som indikatorer for grupper af personer og ikke som beskrivelse af handlingsmønstre for gruppernes individer.

Kriminalstatistikens tal for unge mellem 15 og 20—22 år følges med opmærksomhed. I den årlige kriminalstatistik er der oplysninger om afgørelser i alt og pr. 100.000 i et-års aldersklasser. Statistikken viser, at ungdomskriminaliteten har et betydeligt højere niveau end kriminaliteten for ældre, men det er bemærkelsesværdigt, at kriminaliteten for en aldersklasse kan variere ret betydeligt endda inden for korte perioder. Sammenlignes tallene for 1970 og 1966, ses det for eksempel, at 15-årige mænd i 1970 havde en ca. 20 pct. højere kriminalitet end i 1966, og tilsvarende eller større forøgelse ses for de øvrige ungdomsgrupper. Heraf kan dog ikke umiddelbart udledes, at ungdomskriminaliteten generelt er stigende. Fra år til år er der nemlig fald i kriminaliteten for nogle aldersgrupper, stigning for andre.

En egentlig individstatistik ville give bedre mulighed for at analysere ungdomskriminaliteten. I mangel af sådan statistik kan det imidlertid være nyttigt at analysere oplysningerne i den løbende statistik på anden måde end den simple år-til-år iagttagelse for hver enkelt aldersgruppe.

Opdeles ungdommen i generationer efter de år, de er født, og følges hver generation gennem nogle år, kan de statistiske oplysninger om kriminaliteten i aldersklasser i stedet for at vise kriminaliteten i et år for alle unge mellem 15 og 22 år vise, hvorledes kriminalitetsforløbet har været for hver enkelt generation fra generationens fyldte 15. år og op gennem ungdomsårene. Opstilles kriminalstatistikens oplysninger som en generationsfordelt i stedet for en almindelig aldersfordelt statistik, fås et udtryk for kriminalitetsniveauet og dets forskydninger for samme gruppe af personer. Dette udtryk må antages at give bedre oplysninger om ungdomskriminaliteten end tallene i aldersgrupper for de enkelte år. I tabel 6 er oplysningerne om antallet af afgørelser pr. 100.000 15—21-årige mænd i årene 1960—72 opstillet efter generationsprincippet. Tabellens 5 yngste generationer var under 21 år i 1972 og har derfor ikke kunnet følges så langt som de 7 ældste.

Sammenlignes kriminaliteten på hvert alderstrin i de enkelte generationer i tabellen, ses det, at der er de samme op- og nedadgående bevægelser, som konstateres i den almindelige, aldersfordelte statistik.

Summeres tallene for en generation i hver aldersklasse ungdomstiden igennem, fås et samlet udtryk for generationens ungdomskriminalitet, og sammenligningen mellem den samlede kri-

minalitet for flere generationer viser, hvorledes ungdomskriminaliteten manifesterer sig i forskellige grupper af personer.

I tabel 6 er afgørelserne pr. 100.000 personer i et-års aldersklasser summeret for de 12 generationer født i årene 1944/45—1955/56 til tal for kriminaliteten op gennem ungdomsårene. For at lette sammenligningen generationerne imellem er der i nederste afdeling af tabellen anført indekstal, idet kriminaliteten for den første af de iagttagne generationer er brugt som basistal for indeksberegningen. Skråstregerne i tabellen viser samhørende tal for kalenderår.

Indtil 1972 var det muligt at følge 7 generationer fra deres 15. til 22. år. Summen af afgørelser for hver 100.000 i de første 5 generationer er så nær den samme, at indekstallene er 100, 100, 96, 101 og 104. For de 2 yngste af de 7 generationer er summen af afgørelser relativt større, indekstallene 112 og 115, men det er bemærkelsesværdigt, at det er afgørelserne i de sidste år, som får disse generationers samlede niveau til at ligge over de 5 ældstes niveau.

Følges generationerne kun til og med 20. år, afviger indekstallene mere fra hinanden og betydeligt mere, når man alene ser på summen for de yngre år. Det er imidlertid karakteristisk, at en stor del af indekstallene er under 100, hvilket betyder at ungdomskriminaliteten fra den ældste til de yngre af de iagttagne generationer ikke er steget i iagttagelsesperioden 1960—1970, og at der først med generationen født i 1952/53 synes at være en reel forøgelse af kriminalitetsniveauet.

Samtidig giver tallene anledning til at formode, at ungdomskriminaliteten for hele en generations ungdomsperiode har en tendens til at være nogenlunde den samme fra generation til generation. Det er derfor muligt, at udsving fra et forventet niveau i et enkelt år har tendens til at blive udlignet. Om denne iagttagelse har begrænset gyldighed for ungdomskriminaliteten i 60'erne eller har mere almindelig gyldighed, bør undersøges mere indgående, når der foreligger tal for ungdommens kriminalitet gennem en længere række år.

Almindeligvis iagttages og kommenteres som nævnt alene kalenderårsvariationerne i kriminaliteten. I tabel 6 er oplysninger fra samme kalenderår kædet sammen med skråstreger. Sammenlignes disse for kalenderåret samhørende oplysninger med hinanden, sammenlignes for så vidt størrelser, der ikke vedrører det samme, idet der for ældste generation er tale om iagttagelser gennem et år mere end for næstældste generation og så fremdeles. Alligevel synes der at være en vis sammenhæng mellem tal vedrørende samme kalenderår, for eksempel er indekstallene stigende for alle generationerne i de seneste år.

Verification af disse tanker og en dyberegående analyse af, om der i enkelte kalenderår er forhold, der henholdsvis hæmmer eller fremmer ungdommens kriminalitet, kan ikke foretages alene ved hjælp af den løbende kriminalstatistik. Tal for flere år end den periode, der her er behandlet, vil måske kunne forstærke eller afkræfte formodningerne, men for at finde frem til dybere-
liggende sammenhænge må den løbende kriminalstatistik suppleres med særlige undersøgelser, der inddrager nye synsvinkler i analysen. Individorienterede opgørelser i stedet for den grupperede personstatistik vil være et godt materiale til sådanne analyser.

Rita Knudsen